

ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА ПРАВознавців до КОНСУЛЬТУВАННЯ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ПАРАДИГМИ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ

М.Є. Василенко

Україна, м. Суми, Сумська філія Харківського національного університету
внутрішніх справ

Зміст сучасної юридичної освіти визначається пріоритетністю суспільних потреб в юристах і зумовлюється активізацією правової взаємодії членів суспільства. Суспільні потреби у високопрофесійних юристах впливають на якість їх професійної освіти. У контексті нової парадигми освіти проблема формування готовності студентів до майбутньої праці є однією з найактуальніших і водночас достатньо досліджених у педагогічній теорії та практиці.

В юридичній освіті професійна підготовка студентів регулюється Законом України «Про вищу освіту»; її основоположні цілі, теоретичні, методологічні, організаційні засади та перспективи розвитку й удосконалення відображено у Програмі розвитку юридичної освіти в Україні. Вища юридична освіта є безперервним процесом, що поєднує спеціалізоване теоретичне та практичне навчання з науково-практичною діяльністю майбутніх фахівців у галузі права.

Підготовка студентів за спеціальністю «Правознавство» освітньо-кваліфікаційних рівнів молодшого спеціаліста, бакалавра та магістра здійснюється за державними стандартами вищої освіти. У практиці світової юридичної освіти діють сформовані загальні стандарти юридичних професій (правила поведінки, етики, суддів, прокурорів, адвокатів, юристів-держслужбовців) та стандарти підготовки молодшого спеціаліста, бакалавра і магістра права. Стосовно вітчизняних галузевих стандартів юридичної освіти, то на сьогодні вони тільки розробляються та впроваджуються в процес підготовки фахівців-юристів [1].

Вимогами освітньо-кваліфікаційних характеристик передбачено оволодіння майбутніми правознавцями знаннями й уміннями проводити консультативну роботу з юридичними та фізичними особами. Навчальні плани підготовки фахівців у галузі права включають цикли дисциплін гуманітарної, соціально-економічної та природничо-наукової, професійної (професійно-орієнтованої) та практичної підготовки з нормативною і варіативною частинами. У Програмі розвитку юридичної освіти в Україні вказується на переважаність навчальних планів вивченням дисциплін, які не

мають змістовного юридичного сенсу, недостатню забезпеченість курсами, спрямованими на оволодіння майбутніми юристами практичними навичками професії. У навчальних планах не приділяється також достатньо уваги важливим у повсякденній праці, проте не пов'язаним з безпосереднім застосуванням норм права видам професійної праці юриста – діловій комунікації, тактиці дій, конструктивному аналізу та моделюванню ситуацій тощо; не враховуються практичні потреби у підготовці спеціалістів за конкретними напрямками практичної роботи.

Існуючі загальні недоліки юридичної освіти позначились і на теоретичній та практичній підготовці майбутніх правознавців до консультативної діяльності. Аналіз освітніх програм навчання студентів юридичних спеціальностей показав, що спеціальні дисципліни консультативного спрямування відсутні в циклах гуманітарної, соціально-економічної та природничо-наукової, професійної (професійно-орієнтованої) та практичної підготовки за нормативною частиною навчальних планів.

Проте змістом окремих навчальних дисциплін передбачено часткове вивчення питань про консультативну діяльність юристів. Наприклад, у процесі засвоєння юридичної деонтології за підручниками вітчизняних та зарубіжних авторів С.С. Алексєєва, О.М. Бандурки, С.Д. Гусарева, В.В. Руминіної, О.Ф. Скакун, О.Д. Тихомирова студенти набувають уявлень тільки про загальний зміст консультування з правових питань у випадках його проведення на прохання клієнта або з власної ініціативи консультанта в інтересах клієнта. Авторами також поверхово окреслено можливі проблеми морального, економічного, соціального, психологічного, родинного та, навіть, політичного характеру, які виходять за межі суто юридичних питань, проте стикаються з ними і можуть вирішально вплинути на хід юридичної справи.

Більш розширені відомості про консультаційні функції майбутні юристи отримують з наведених у фахових підручниках та посібниках характеристик праці юрисконсульта [2], адвоката, нотаріуса, судді [3; 4].

Якщо звернутись до деонтологічних видань, то студенти можуть знайти інформацію про сутність та задачі тісно пов'язаної з господарсько-виробничими відносинами діяльності юрисконсультів на підприємстві, установі, організації, громадському об'єднанні, приватній фірмі, міждержавній асоціації тощо. Майбутнім правознавцям пропонується класифікація виробничих функцій юридичного консультанта залежно від профілю діяльності установи або підприємства та на підставі професійної спеціалізації працівника в межах юридичного відділу, групи або служби. Передбачено також ознайомлення з управлінсько-організаційною роботою стосовно

підготовки проектів та візування документів, перевірки фінансової надійності клієнтів, замовників, партнерів, попередження правопорушень на виробництві та організація профілактичних заходів, ведення агітаційно-пропагандистської та правовиховної роботи, представлення та захист інтересів організації в інших органах або установах, забезпечення внутрішньої та зовнішньої безпеки організації. У книгах наводиться також перелік посадових обов'язків юрисконсульта із забезпечення правильного виконання законодавчих та нормативних актів, розробки пропозицій щодо вирішення правових питань у діяльності підприємства, участі у підготовці документів, їх перевірці на відповідність законодавству, забезпечення обліку і зберігання текстів законодавчих та інших нормативних актів, участі у підготовці, укладенні та контролі за виконанням господарських договорів, контрактів з іншими організаціями, організації претензійної і ведення позовної роботи, проведення роботи, пов'язаної з підвищенням рівня правових знань працівників підприємства, надання консультацій з правових питань тощо. Розкрито також особливості взаємодії юрисконсульта з представниками інших юридичних професій, вимоги до претендентів на посаду юрисконсульта, до його правової обізнаності [1; 4]. Як бачимо, студенти можуть отримати тільки загальні відомості про консультативну роботу в юридичній службі, поза увагою лишилися питання технології та методики організації і проведення консультацій.

У світлі консультативної підготовки майбутніх юристів певний інтерес являє навчально-методичний комплекс дисципліни «Правова аргументація», запропонований російськими фахівцями з правової освіти О.В. Нікітіною та Н.Ю. Тяпугіною. Даний комплекс включає навчальну та робочу програми дисципліни, навчально-тематичний план (всього 52 год., з яких лекційних – 10 год., практичних – 16 год., самостійного навчання – 28 год.), питання для контролю знань студентів та методичні рекомендації до занять. У програмному змісті представлено навчальні теми «Роль аргументації в діяльності юриста», «Логічні основи переконливості юридичної промови», «Види аргументів в юридичній практиці», «Основні технічні методи правової аргументації», «Основні форми юридичного діалогу», «Суперечка як конкретний випадок аргументації. Альтернативні способи вирішення юридичних суперечок». Звертає увагу обґрунтованість комунікативної підготовки студентів, серед технічних прийомів правової аргументації розглядаються навіть етапи аналізу юридичної справи, техніка складання юридичних документів, специфічні особливості правової мови та етика юридичного письма. Питання, що безпосередньо стосуються консультативної підготовки майбутніх юристів, знаходимо серед форм юридичного діалогу. Це, в першу

чергу, подібність та відмінність інтерв'ювання і консультування, цілі та основні етапи консультування, психологічні типи та особливості клієнтів, юридичний допит як раціональний діалог, специфіка питань у ході інтерв'ю, психологічні прийоми переконання в процесі проведення консультації. На жаль, на вивчення означених питань відведено всього 8 годин, серед яких: лекцій – 2 години, практичних занять – 2 години і самостійної роботи – 4 години. Такого обсягу навчального часу явно замало для ґрунтовної підготовки студентів з юридичного консультування, проте така підготовка не є основною метою за змістовим форматом дисципліни «Правова аргументація» [5].

Сьогодні до вищої юридичної освіти пред'являються вимоги органічного поєднання спеціалізованого теоретичного і практичного навчання з науково-практичною діяльністю студентів у галузі права.

Результати аналізу існуючого досвіду навчальної підготовки майбутніх юристів до консультативної діяльності є важливими для удосконалення змісту, форм та методів юридичної освіти в контексті глобалізаційних процесів та викликів часу.

Література:

1. Василенко М.Є. Особливості консультативної діяльності юристів: професіографічний аналіз / М.Є. Василенко // Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні. Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, Запоріжжя (22 квітня 2011р.). – Запоріжжя: Видавництво ЗЮІ ДДУВС, 2011. – С. 192-196.
2. Бандурка О.М. Юридична деонтологія: Підручник/ Бандурка Олександр Маркович, Скакун Ольга Федорівна. — Харків: Вид-во НУВС, 2002. — 336с.
3. Воскобитова Л.А. Адвокат: навыки профессионального мастерства/ [Булакова Е.Ю., Гутников А.Б., Кипнис Н.М. и др.]; под ред.: Воскобитова Л.А., Лукьянова И.Н., Михайлова Л.П. – М.: Волтерс Клувер, 2006. — 592с.
4. Гусарев С.Д. Юридична деонтологія. Основи юридичної діяльності: теоретичні, практичні та деонтологічні аспекти: Навч. посібник / Гусарев Станіслав Дмитрович, Тихомиров Олександр Діонисович. – К.: ВІРА-Р; Дакор., 2000. – 506с.
5. Правовая аргументация: [Электронный ресурс]: учебно-методический комплекс/ Сост. Никитина О.В., Тяпугина Н.Ю. – Саратов: ФГБОУ ВПО «Саратовская государственная юридическая академия», 2011. – Режим доступа к материалам: <http://www.sgap.ru/umk/eumk11tiapugina-pravovaya-argumentacia.pdf>.